

U tom je pogledu najekstremnije bilo u sirsrim crkvama.

Mjesnim se crkvama u to vrijeme još uvijek pripisuje velika autonomija. Za sv. Ciprijana npr. sveopća Crkva (*ekklesia katholicè*) je zapravo savez mjesnih Crkava. Unatoč takvom shvaćanju, vrlo je živo općenje među pojedinim Crkvama. Biskupi se često dopisuju, zajedno sastaju, zajedno vijećaju (sabori, koncili, sinode). Prezbiteri se osjećaju članovima ne samo svojeg mjesnog prezbiterijuma nego i drugih prezbiterija, sveopće Crkve. Zato se dopisuju ne samo sa svojim biskupom (s kojim su redovito usmeno općili) nego i s biskupima drugih gradova. Njima se tuže na postupke svojeg biskupa, od njih traže savjet u poteškoćama sa svojim biskupima. Jer nisu uvijek svi biskupi bili dobri. Bilo je vrlo zločestih biskupa, već onda kao što će ih i kasnije biti.

Kako se iz ovih nekoliko slika vidi, ova je studija vrlo zanimljiva i bit će svakome koji se zanima za povijest Crkve, osobito pak za povijest svećenstva, od velike koristi. Pisac u toj knjizi na vrlo zanimljiv način prikazuje svekoliku crkvenu kulturu trećeg stoljeća.

Adalbert REBIĆ

J. Toulat, FAUT-IL TUER PAR AMOUR? L'EUTHANASIE EN QUESTION, Paris, Pygmalion, 1976., 249 str.

J. Toulat, svećenik, novinar, pisac brojnih knjiga s teološkom tematikom pokušava u knjizi »Faut-il tuer par amour? L'euthanasie en question« odgovoriti na nekoliko ključnih pitanja o eutanaziji: može li se izazvati smrt na izričito traženje neizlječivog bolesnika, dokle se može produžavati biološko-vegetativni život ljudi u agoniji, može li se bolesniku reći istina o njegovom neizlječivom stanju, treba li legalizirati eutanaziju i slično.

Pod naslovom *Novi zahtjevi* (str. 11—23) pisac konstatira da se na raznim stranama Evrope osjeća pritisak na javno mnijenje i na zakonodavstvo da se ozakoni eutanazijska praksa. Na poseban način valja spomenuti da je već 1935. godine u Engleskoj osnovano Voluntary Euthanasia Society s nakanom da se u toj zemlji ozakoni »mercy killing« (ubijstvo iz samilosti).

Kao polaznu točku susreta s nekoliko najpoznatijih pariških liječnika-

-profesora (str. 25—52) J. Toulat je upotrijebio manifest, objavljen 1974. godine u američkoj reviji »The Humanist«, koji govori o oporuci onih koji žele posredstvom eutanazije dostojno umrijeti.

Prvi od profesora-liječnika s kojim je autor vodio razgovor bio je Jacques Monod, nobelovac i direktor Pasteurovog instituta u Parizu. Kao jedan od potpisnika manifesta, ovaj ugledni učenjak rekao je da se, uz izvjesne manje korekcije, slaže s njegovim sadržajem i da je za praktičnu primjenu eutanazije, naglasivši da bi bilo puno bolje da se o njoj manje govori a da ju se više prakticira. Bolesnik treba otkriti istinu i dati mu do znanja da je njegovo stanje kritično. Sigurno je, kaže dalje J. Monod, da primjena eutanazije nije lišena eventualne zlorabe, poput one od strane nacista.

Glasoviti pedijatar i profesor Robert Debré je protiv primjene aktivne eutanazije, iako smatra da nema smisla u beskraju produživati čisto biološko-vegetativni život. Slično mišljenje dijele R. Gutmann, P. Milliez, A. Minkowski i J. Lasnner.

Pisac knjige kontaktirao je i medicinsko osoblje koje, budući da je u stalnom dodiru s bolesnicima, najviše osjeća teret patnje neizlječivih bolesnika unutar raznih bolnica i liječilišta (str. 53—64).

Pod naslovom *Terapeutska pomama* autor dotiče vrlo osjetljivo pitanje »beskorisnog« trošenja na »izgubljene slučajeve«. Svjedoci smo čestih prigovora, koji se nerijetko čuju od medicinskog osoblja i drugih, kako nema smisla pod svaku cijenu produžavati život kada ni uložena ogromna materijalna sredstva ni veliki napori medicinskog osoblja ne donose pozitivne rezultate, dok se tim istim sredstvima moglo spasiti one koji su imali izgleda za ozdravljenje (npr. žrtve teških prometnih nesreća), ali nisu dobili potrebnu pomoć ni medicinska sredstva (npr. krv) pomoću kojih bi bili spašeni.

Govoreći o promjeni zakona u prilog legalizaciji eutanazije (str. 81—94) autor u više navrata ističe već spomenutu opasnost od zlorabe. Na isti problem navraća i kasnije (str. 151—172) kada govori o eutanazijskoj praksi u Njemačkoj za vrijeme Hitlera.

Posebno poglavlje posvećeno je problemima roditelja mongoloidne i druge nenormalne djece (str. 117—151).

Hendikepirana djeca mogu biti sretna i mogu postići vidne rezultate, što najbolje ilustrira slučaj Helene Keller, prikazane u televizijskom filmu »Čudo u Alabami«. Ali od roditelja i ostalih to iziskuje ogromne psihičke i materijalne žrtve koje mogu učiniti samo oni koji imaju puno ljubavi i razumijevanja prema hendikepiranima.

Na str. 173—232 govori se o stavovima i nauci monoteističkih vjera o problemu eutanazije. Ni Kuran ni židovstvo ne dozvoljavaju eutanaziju. Unutar kršćanstva protestantizam dopušta izvjesne slučajeve aktivne eutanazije (str. 180—188), dok je ona, prema riječima Oliviera Clementa, sa stanovišta pravoslavaca besmislena. Eutanazija je, kaže dalje O. Clement, u stvari problem nihilističkog društva za koje postoje samo ovozemaljska stvarnost i ovozemaljski život, stoga pod svaku cijenu treba izbjeći boli i patnje (str. 188—194). Gledom na katoličku nauku autor iznosi opće poznat nauk pape Pija XII. te stavlja naglasak na razjašnjenje pojmova »redovita« i »izvanredna« sredstva liječenja, kako ih je svojedobno protumačio msgr Lambruschini, negdašnji profesor moralne teologije na Lateranskom sveučilištu (str. 194—200).

Stav Crkve priznaje bolesniku pravo da sazna istinu o njegovu stanju te mu se ne smije lagati, naročito radi onih koji žele i trebaju urediti svoje materijalne i duhovne stvari i obaveze. To ujedno obavezuje da se pronađe najprikladniji i najhumaniji način kako neizlječivim bolesnicima priopćiti tu istinu (str. 201—214). Osim toga, treba biti blizu umirućih, pokazati im znakove iskrene ljubavi i omogućiti da navladaju osjećaj napuštenosti i suvišnosti (str. 215—232).

Pisac zaključuje (str. 233—249) kako nikakav tehnički napredak ni legalizacija eutanazije ne mogu riješiti taj težak problem. Humanizacija »umiranja« treba neprestano poticati da se bolesnika ne ostavi u njegovoj samooći, dok se preko eutanazije suvremena civilizacija u stvari rješava onih najslabijih, a da ih pritom ne oslobađa.

Knjiga J. Toulata je pisana na popularan način i ugodno se čita. Autor, koji pristupa problematici s pozicija katoličke etike koja je utemeljena na božanskoj objavi, ukratko ali vrlo jasno razlaže misli pape Pija XII. o ovom predmetu. Ova se studija razli-

kuje od ostalih i po tome što se njezin autor nije zadovoljio s mišljenjima poznatijih ljudi Francuske s područja medicine i etike objavljenih u njihovim ranijim publikacijama ili u dnevnom tisku. Preko osobnih susreta pokušao je doći do izvornih tumačenja nekih njihovih prije izrečenih misli i doznati nije li možda kod njih u novije vrijeme došlo do stanovite promjene mišljenja gledom na eutanaziju. U duhu suvremenih ekumeničkih gibanja, pisac iznosi stavove pet monoteističkih vjeroispovijesti o eutanazijskim teorijama i njihovim praktičnim primjenama.

Marijan BIŠKUP

G. Pelliccia, L'EUTANASIA HA UNA STORIA? Bari, edizioni Paoline, 1977., 158 str.

U uvodu ove zanimljive studije (str. 5—10) G. Pelliccia, profesor povijesti na sveučilištima u Rimu i Bariju, želi pobliže odrediti značenje izraza eutanazija. Promatra li se etimologijski, eutanazija je u starini označavala lijepu, ugodnu i mirnu smrt. Danas se, naprotiv, taj izraz upotrebljava za smrt bez bolova, smrt koja je umjetno izazvana da bi se prekinulo vrlo teške bolove a bolesniku omogućilo da umre »dostojanstveno« (str. 7). To umjetno izazivanje smrti može se postići samoubojstvom iz samilosti. Eutanazija se dijeli na *pozitivnu*, npr. davanjem injekcije koja po sebi izaziva smrt i *negativnu*, tj. kada se prekida s upotrebom redovitih i nužnih sredstava za održavanje života. Autor na početku (str. 8—9) tvrdi da povijest u većini slučajeva daje primjere koji su samo analogni s eutanazijom. Naprotiv, rijetki su slučajevi prave eutanazije, kako kod primitivnih naroda tako i kod onih s visokim stupnjem kulture. Uostalom prvi dio rasprave (str. 11—82) daje povijesni prikaz eutanazijskih činjenica i običaja u pravom i u analognom smislu. Autor ističe da već u grčko-rimskom svijetu nailazimo na primjere samoubojstva, bilo iz straha pred zlom koje čovjeku prijete ili ga je već zadesilo, bilo zbog etičkih motiva koji su bili razlogom eutanazijskih samoubojstava. Eratosten iz Cirene, šef poznate aleksandrijske knjižnice, Pantit, jedan od dvojice preživjelih poraženih spartanskih vojnika u termopilskoj bici, Marko Porcije Katon, Seneka,